

ŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 41. V torek 10. oktobra 1854. III. tečaj.

Življenje pravega slovenskega učitelja.

Učiteljsko življenje je, golo resnico govoriti, v donašnih dneh grenko in britko! Veliko truda, veliko težav in nadlog mora učitelj prestati, če hoče s svojimi pičlimi dohodki sebe in svojo družino preživiti. Mnogo mojih sobratov gotovo noč in dan misli, kako da bi se našemu sicer lepemu, pa vsmilenja vrednemu stanu v okom prišlo. Vlada ne more vsega storiti in denarja tudi ni mogoče iz občinske denarnice vzeti, ker je prazna! Tako se eden drugega gledamo, tuhtamo in tuhtamo, kaj bi bilo storiti? in kdo da bi mogel vse to popraviti? —

Ljubi moji součitelji! verjemite mi, da nobeden drugi, kot učitelj sam. To da ta pot je s ternjem posuta in marskateri bi vprašal, kako pa hočem delati, da se bodo naši dohodki povikšali, in da bom zamogel svojo rodbino in sebe preživiti?! —

Jaz sem še mlad in morebiti ne bom vedel preveč svetovati; pa kolikor mi moja slaba pamet in previdnost navdajate, mislim, da bi, ako hočemo namenjeni cil doseči, bilo prav in modro, sledečih verstic se poprijeti in se jih tudi ob času narhujih težav zvesto deržati, in tele so:

1. Kristjanski učitelj! pomisli, kader vstaneš ali kader spat greš, na svojega stvarnika; zahvali se mu s gorečim sercem, da je te On postavil na to zemljo, te postavil na tako imenitno in sveto mesto, in preterpi vse nadloge radovoljno, ker so vse k tvojemu pridu!

2. Poklican si, ljudstvo izobraževati, temo iz glav preganjati in serca nedolžnih otrok za večno zveličanje likati in

piliti; toraj je tvoja velika dolžnost, da se vsak dan pri sveti maši znajdeš in svetega Duha na pomoč kličeš, da boš zamogel spolnovati težke dolžnosti svojega poklica.

3. Če te je ljubi Oče nebeški s družino obdaroval, odgoji jo v pravem duhu, in odverni od nje vse sleparije tega sveta; kako bo za-te enkrat lohka rajtenga, če si svojo dolžnost dopolnil! koliko žalosti si boš odvernul na tem svetu, — koliko veselja si pridobil za celo neskončno večnost!

4. Ker nam ljuba mati katolška cerkev ljubeznjivo svete zakramente podeluje in nas za našim Gospodom postopati uči, ne zamudi s svojimi učenci k sv. spovedi in sv. obhajilu hoditi. Poklekni prvi k božji mizi in prejmi sveto rešno telo. To bo nedolžne serca vnemalo in spodbadalo tudi tako delati; ker besede le mičejo, izgledi pa vlečejo!

5. Daj si dopovedati, koliko še revnejših na svetu živi, kakor ti v svojem imenitnem stanu!

6. Privadi se, svoje opravila vselej in na tanjko doverševati; sladki mir serca je polovica našega življenja?

7. Derži se nar rajši doma in o praznih urah prebiraj dobre in podučivne bukve, ker človek nikoli ne more reči: zdaj vse znam.

8. Če si v družbi, pretehtaj vsako besedo, preden jo pregovoriš in prisiljen govoriti, se odreži o kratkem pametno in razumljivo.

9. Od svojih predpostavljenih gospodov govori povsot in vselej hvaležno in dobro.

10. Ni lepo za učitelja, če se prevečkrat v kerčmi ali pri nenavadnih igrah vidi.

11. Bodi vsakteremu, ki te prijateljsko pozdravi, prijazen; pa vari se slabih tovaršij.

12. Opusti vsako pričkanje v političkih zadevah.

13. Kar ti postava, vest in pamet velewa, delaj zvesto in ne glej na levo ne na desno, delaj marveč svoj pot naprej.

14. S napakami svojega bližnega imej poterplenje in misli, da nobeden ni popolnoma.

15. Tvoja obleka in tvoje zaderžanje naj bo tako vravnana, kot se za učitelja spodobi, ne delaj dolgov, in plačaj vse pošteno!

16. Podpiraj slavne društva ali s kakim krajcarjem ali pa s svojimi dopiski; ljubi svojo očetnjava in pozabi vse križe, ki jih moraš v njeni prid prestajati!

17. Zadnič pa še bodi v svojem djanju pravi kristjan in nosi na čelu znamenje odkritoserčnega, *slovenskega* učitelja!

Ako bomo to pot hodili, smemo pričakovati, da se bo ljudstvo samo zavedlo, kako imeniten da je učiteljski stan in bo tudi previdelo, da se tako pičla plača za učitelja ne spodobi, in če se primeri, kar pa verjeti ni, da bi se nič neboljšalo, bomo vunder sladkega zavedka, da smo svoje dolžnosti spolnili! — Poskusimo toraj tako živeti, ljubi slovenski učitelji!

J. Eržen.

Nar lepši dežela.

Kje se more najti? Ali je nek dežela, ktero vsi popotniki slavijo, vsi pesniki prepevajo; kjer citrone cvetijo, u tamnem listju zlate narance blišijo, vetrič mil spod nebá pihljá, in lavor in mirta zeleni — ali je nek prelepa *Hesperia*? Ali je dežela rož in slavuljev, kraljeva *Perzia*? Ali je izhodna in zapadna *India*, mati blagotin in žlahtnih dišav? Ali je novoznajdena zlatapolna *Kalifornia*?

Jezero ljudi čujem prašati, in odgovarjati različno jezero ljudi. Pravi odgovor na tako vprašanje je pa le eden. *Nar lepši dežela*, ktero rumeno sonce gleda spod visokega neba, je draga mila *domovina*, krajina kjer človek vpervič je beli dan zagledal, kjer so ga roke ljubečih roditeljev sprejele, kjer njegova zibel je tekla. U domovini je kolevka vlastenca, tam njegov grob, tam vse u vsem.

Bila bi u merzlem severu med večnim ledom in snegom, ali u peskovitih pustinjah afrikanskih, kjer goreče sonce polja pripeka in žgá; bila bi u nezmernih štepah azijskih ali na nebotičnih planinah helvetinskih: povsod in vsigdar si *ti* nar lepši dežela, rodna zemlja, preljublena *domovina*!

U tebi so sjeđinjene vse lepôte in miline svetá, vse kar človeku je tukej drago in milo. S tabo nas veže en narod, en zakon, en mili jezik materinski, ena ljubezen goreča in nepremeljiva.

Zatorej ima pesnik slovenski prav, ki pôje :

Bodi zdrava, domovina,

Mili moj slovenski kraj!

Ti prekrasna, ti jedina

Meni si zemeljski raj.

J. Š.

Ogledalo pridnih otrok.

III. Jožek.

(Dalje.)

Vbežati od vojakov je velika pregreha zoper Boga in cesarja. Gorje, trikrat gorje mu, kateri kaj tacega stori, posebno pa še o vojsknihi časih. Velikokrat vojaki zastran vbežanja tudi glavo in življenje zapadejo. — V terdnjavi, kjer se je naš Jožek znašel, je bla se posebno ojstra postava zoper vbežanje dana, ker sovražne trume so se velikokrat v bližni okolici pokazale. Posebno ojstre kazni so ble pa še odmerjene, če je tu kateri z orožjem pobegnili. Vselej, kadar se je kaj tacega pripetilo, je blo to z trikratnim strelom iz topov terdnjave naznanjeno in cela okolica je morala na to paziti in potem po vbežniku slediti. Velika plača je bla tudi temu odmerjena, ki je potem vbežnika vjel in izdal. —

Bilo je tretji večer po tem, ko so bli oče Jožeka v terdnjavi obiskali. Ravno so bli v vodi namočene skorjice kruhka povžili za večerjo in poklekneli k mizi, molit sv. rožnikranc, ko trikratni strel od terdnjave široki okolici naznani, da je nek vojak pozabil svoje dolžnosti in vbežal. — Kmalo na to stopi Jožek ves oborožan v izbico in naglo reče: „Ljubi oče! nek vojak je vbežal, kakor ste ravnokar čuli, gor v starem gradu bo prav gotovo skrit, dobro vem, toraj pojdite urno dol po gričku in naznanite to vojakom, ki ga bodo lovit šli, da dobite obljubljeno plačo, z katero vam bo v vaših nadlogah pomagano;“ in z temi besedami hoče oditi. — „Jožek! tega ne-

morem; težko mi je, postati izdajavec nad svojim bližnim," rečejo milo oče, ali on urno zaverne: „morate, morate“ in zginge v nočni tmini. Še so oče premišlevali čez to čudno dogodbo, ko že drugi vojaki pobunkajo na vrata. „Odprite!“ zapoveduje nagli glas. Oča vsi plašni vrata odprejo, in nek ves obrašen desetnik jih praša, če niso vbežnika memo hiteti čutili? „Nisim“ oče odgovorijo, „saj so bli ravnokar vojaki tukaj, ki so ga lovili;“ mislili so namreč, da je bil Jožek med drugo trumo vojakov, ki vbežnika lovijo. Po kratkem premišlevanju rečejo: „Pogledajte gor v stari grad, morebiti gor vbežnika najdete;“ niso pa kratkomalo hotli postati oče z tim izdajavec, in niso hrepeneli po obljubljeni plači, ampak zeljeli so v svoji pravičnosti le, da bi se vbežnik vernil poprej k svoji zapuščeni službi in dolžnosti. —

Naglo pri poslednjih očetovih besedah vojaki odidejo, in vse tiho zdaj postane, kakor v grobu. Očeta pa prevzame neka nepopisljiva britkost, ktere zapopasti niso bli v stanu. Serce se jim je od silne žalosti treslo, in celo noč niso zatisnili očesa. Vlekli so scer na uho, kdaj bo morebiti zopet Jožek poterkal, ali ne sluha ne duha ni bilo od žive duše, le merzel veter je neprijazno bril in zvižgal okol oglov bajtice. Sklenili so, prec zjutraj se zopet vzdigniti v terdnjavo in pozvediti, kako da je; — ali žalost in strah jih je bil tako prevzel, da se zjutraj niso mogli ganiti iz svoje vbožne postelje.

Zapustimo za en čas bolnega očeta, in obrnimo se na drug, ne manj žalosten kraj. Pozna noč je. V tamni ječi terdnjave berli slabotna lučica in čudno razsvitluje obrašene blede obraze vojaških jetnikov, ki ležijo na diljah ob zidu. Vse je tiho, le kak stok in ropot železnih verig se čuje tu in tam, strašen je ta kraj. Zdaj se težke železne vrata terdnjave odprejo, zmirom bližej in bližej se čujejo enomerni koraki vojakov. Pred vratom ječe ostanejo. Kmalo pride čuvaj, odpre z ropotajočimi ključmi, katerih je celo perišče na železni verigici natvezanih imel, vrata ječe, in noter potisnejo vojaki enega svojih tovaršev. Svitloba berleče lučice mu zdaj obsije blede mladi obraz. Kdo je pač te nesrečnež? — Naš Jožek je! —

Bilo je drugo jutro ob osmej uri. Vojaška sodba, ki posebno o vojski naglo sodi, je bla brez posebnega izpraševanja že obsodila nesrečnega Jožeka. Ker je bil namreč še mlad neskušen vojak, ker so ga bli naglo shvatili, ker ni bil nobenih drugih hudobij doprinesel in se radovoljno vjeti pustil, in ker poslednič ni imel nar manjšega madeža v svoji dozdajni službi, je bil obsojen, šestkrat skoz šibe tečiti. Ko ga tedaj ob osmej uri nad dvorišče pripeljejo, so že stali vojaki v dveh verstah, in Jožek med ropotanjem bobnov nastopi žalostno pot, prejeti zaslužen kazen. Od sramote si ne upa kviško pogledati, serčna žalost se mu razvidi na vsem obnašanju, vendar z neko nepopisljivo poterpežljivostjo stopa med tepejočimi vojaki gor in dol. Njegov stotnik, ki je poleg bil in se nad nepričakovanim vbegom Jožeka, kterega je silno rad imel, nikakor prečuditi ni mogel, si je prec mislil, da more kej posebnega biti, da je Jožek to storil. Po prestani kazni se Jožek po vojaški šegi ponižno za taisto zahvali, in potem ga odpeljejo v bolnišnico. Kmalu potem pride tudi njegov stotnik v bolnišnico, in stopivši v izbo, kjer je ranjeni in ves blede Jožek ležal, se napoti naravnost proti njegovi postelji. „Kaj te je vender zmotilo, ljubi moj Jožek“ ga nagovori stotnik, „da si se tako zapozabil, prestopiti cesarsko postavo in vbežati od vojakov?“ „Oh častiti gospod stotnik,“ zaverne Jožek in britke solze mu zalijejo oči, „odpusite mi ta pregrešek, ker me večkrat greva, kakor imam las na glavi, ali prosim Vas, ne prašajte me po uzroku mojega vbega, ker sim terdno sklenil, to skrivnost v dno svojega serca zakopati.“ „Dobro te poznam, da to nisi iz hudovoljnosti storil,“ reče stotnik dalje, „tedaj mi smeš in moraš to naznaniti; zapovem ti.“ Jožek, poznavši vojaško pokoršino zdaj reče: „Častiti gospod stotnik, po vaši zapovedi tedaj vam o kratkem vse razložim. Znano Vam je, da so moj oče velik siromak, in da sim bil jaz njih edina podpora. Ker sim jaz vojak postati moral, in oni nič prislužiti ne morejo, tudi ne morejo obrestov od zadolžene bajtice plačevati. Pred dvema dnevoma so bli pri meni, in mi z žalostnim sercom naznanili, ako v malem času dolga ali saj ob-

restov ne plačajo, jim bodo nevsmiljeni upniki bajtice prodali, in oni pahnjeni tako v široki svet. Mene je to globoko v serce zbodlo, rad bi bil očetu pomagal in če bi blo treba življenje dati, ga bi bil dal, pa kakor sim premišleval, nikjer nisim vidil pomoči. Nazadnje mi pade v glavo, naj pobegnem in očeta napravim, da me bodo nevedoma izdali in tako obljubleno plačo dobili; to je edino, sim mislil, z čimur jim pomagati zamorem. Nisim tedaj čez to dolgo premišleval, ampak hitro, oh veliko prehitro namen izpeljal; ali serčno me to zdaj greva, pa zato ne, ker sim tepen bil, ampak zato, ker sim prestopil božjo in cesarsko zapoved, in gotovo tudi mojega ljubega očeta z tim globoko v serce ranil.“ — „Ali so prejeli tvoj oče obljubleno plačo,“ ga zdaj še popraša stotnik, in Jožek odgovori, „ne vem in tudi zlo dvomim, ker so mi rekli, da nočejo postati izdajavec nad svojim bližnim.“ Natajanko mora zdaj Jožek besede proti stotniku ponoviti, ktere je uni večer doma z očetom govoril, potem ga stotnik prijazno na ramo potrapla in ves zamišlen odide iz bolnišnice. —

(Konec drugi pot.)

Drobtinčica.

* Ni dolgo, kar smo bli pri skušnji v *Klostru* (Vicktring) blizu Celovca. Gredé smo mislili: V tej šoli se znajdejo otroci terdih Nemcov in terdih Slovincov, mora toraj težavno biti za gosp. kateheta in gosp. učitelja. Hočemo viditi, kako sta te težave in zavere premagala. Katehet, gosp. fajmošter *Mihael Holibar*, so izpraševali slovenske otroke po slovensko, nemške pa po nemško in veseli poterdimo, da je šlo pri vsih prav dobro. Na očeh se je otrokom poznalo, da vse, kar govorijo, zastopijo in v sercu čutijo.

Se ve, da so gosp. fajmošter celo leto pridno in marljivo v šolo hodili in keršanski nauk učili. Vso hvalo tudi zasluži gosp. učitelj, *F. Bichler*, — on podučnje vse po novem, in pri vsih predmetih kaže, da ve se vsacega prav poprijeti. Otroci lepo glaskovajo, berejo, razlagajo, pripovedujejo, pišejo, in rajtajo — Nemci po nemško, Slovenci po slovensko. —

Kako žalostno je popred bilo v tej šoli, ker je šlo vse po terdo nemškem kopitu! Hvala gosp. učitelju, ki se ni maral za nektare norčave Slovence, ki so po sili hotli vse po nemško imeti. Sedaj so ti sami clo spreobrnjeni in veseli, ker vidijo, da otroci narprej znajo brati slovensko, potem pa tudi nemško, poprej pa niso znali nič.

Učenci so bili obilno obdarovani s šolskimi darili, ki so jih gosp. fajmošter in drugi šolski dobrotniki nakupili. —

Rekli smo, kar je nam dopadlo, — sedaj pa tudi odkrito in resnično povemo, kar nam ni dopadlo. Perviĉ nam ni dopadlo, da otroci pri sv. šolskej meši niso vsi vkup peli, le 2 — 3 glasi so se slišali iz kora. Pri šolskej meši naj učenci in uĉenke *vsi vkup* pojejo, naj bode nemško ali slovensko — nar bolje po večini otrok — le tako se bodo navadili sĉasom vsi ljudi, pri sv. meši peti, kar je tako lepo in slovezno! Drugiĉ pri *povzgotanju* naj po cerkvi vse obmolkne — petje in tudi orgle — ta sveta tihota vsakemu ĉloveku po vsih kosteh ĉudno spreleti, in ga moĉno opomene na svete skrivnosti, ki se sedaj na altarju gobjo. —

Zdi se nam, da to, kar smo sedaj rekli, veĉ krajev zadene; naj bi se povsod na to gledalo! —

Društvo sv. Mohora.

* Do prihodne sabote, to je do 14. oktobra bojo druŹtvene knjige: II. del *Djanja Svetnikov*, — II. del *Goffne*, — II. in III. *bukve Mojzesove* in druŹtveni *raĉun* za l. 1853 na vse strani razposlane. Naj se ĉast. gg. druŹtveniki pri dotiĉnih knjigarjih oglasijo; le samo za gg. druŹtvenike *Goriške* nadŹkoflje ima druŹtv. knjige ĉastv. gosp. *MatevŹ Pirc*, korvikar pri stolnej cerkvi v Gorici.

* Dalje so pristopili p. n. gospodi: 954. Tomasin Janez, uĉenec v Ljublani, 955. Bernik Lov. kapl. v Źmartnem pri Litli, 956. Snaj Prim. fajm. pri D. M. na jezeru, 957. Porenta Luk. fajm. v Dolah, 958. Kokalj Fr. uĉenec v Ljubl. 959. Robiĉ NeŹa, kmet. hĉi v Krajski gori, 960. Krajnc Fr. kapl. v Mariboru, 961. Vogriĉ Jan. dekan v Belcu, 962. Lapanja Źtef. uĉit. v Benĉah, 963. Biziak JoŹ. uĉ. v Gorici, 964. Troha Jgu. P. kapucin v Gorici.